

การวิเคราะห์นวนิยายจากการสัมภาษณ์รู้ ชุมชนท้องถิ่นไทยในฐานะวรรณกรรมวิจัย**

An Analysis of Thai Local Community Novels
as Researched Literary Works

สายวรุณ สุนทรโทก*

Saiwaroon S

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์จะวิเคราะห์นวนิยายจากการสัมภาษณ์รู้ชุมชนท้องถิ่นไทย จำนวน ๘ เล่มและรวมเรื่องสั้น ๑ เล่ม พิมพ์ใน พ.ศ. ๒๕๕๕ โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับสำนักพิมพ์แปลนไท่ พับลิชชิง จำกัด ผลการวิจัยพบว่า วรรณกรรมชุดนี้มีกลวิธีการสร้างสรรค์แบบงานวิจัย คือนักเขียนลงพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม ทั้งการสังเกตการณ์การดำเนินชีวิต การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และสืบค้นข้อมูลเอกสาร จากนั้นลงมือเขียนเรื่องเล่าและ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

** บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์นวนิยายจากการสัมภาษณ์รู้ชุมชนท้องถิ่นไทยในฐานะวรรณกรรมวิจัย” ได้รับทุนสนับสนุนจากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปี ๒๕๕๗

ส่งตามเวลาที่โครงการกำหนด นอกจากนี้โครงการยังได้ติดตามการเก็บข้อมูลภาคสนามและการรวบรวมผลงานจัดพิมพ์รูปเล่มอีกด้วยจึงเรียกได้ว่าเป็น “วรรณกรรมวิจัย”

ผู้วิจัยยังพบว่าวรรณกรรมชุดนี้มีลักษณะเด่นคือ ๑. การสร้างโครงเรื่องที่เน้นความเป็นชุมชนท้องถิ่นสุขภาวะ ๒. การสร้างมิติของสถานที่ที่เน้นชุมชนท้องถิ่น ๓. การสร้างตัวละครเอกที่เป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่น ๔. การสร้างสรรค์กลวิธีทางวรรณศิลป์จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าวรรณกรรมท้องถิ่นที่เกิดจากโครงการนี้ มีโจทย์และข้อกำหนดจากปัจจัยภายนอกคือจากผู้สนับสนุนโครงการและวัตถุประสงค์ของโครงการซึ่งต่างกับการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมที่เกิดจากแรงบันดาลใจของนักเขียน อีกทั้งวรรณกรรมชุดนี้นับว่ามีคุณค่าต่อสังคมในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะการทำหน้าที่บันทึกเรื่องราวและเผยแพร่ความเป็นไปของชุมชนท้องถิ่นในมุมของการเป็นชุมชนเข้มแข็งและชุมชนน่าอยู่ตามแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของ สสส. นั่นเอง

คำสำคัญ : วรรณกรรมจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนท้องถิ่น วรรณกรรมวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

Abstract

This research study aimed to analyse eight novels and one book of short stories which are the creative writing of a Thai local community project, published in 2012 by Pen Thai Publishing, Co., Ltd. under the patronage of the Office of the Thai Health Promotion Foundation (Sor.Sor.Sor.) The findings showed that this series of novels was produced the same way as a research study. The project began when Sor.Sor.Sor. and the publisher

worked together to set up a framework of Thai Local Community Novels. Then a workshop in which novelists were invited to brainstorm and discuss the use of literature to promote community strength was held. After that, the novelists collected data from the communities they were interested in. Their data collection methods included observation and interviews of community leaders. Related literature was also reviewed. Throughout this project, the process of data collection was monitored and all the literary works created were published.

It was found that this novel series, compared to other novels, were different in terms of literary styles. It can be seen that 1) the main plot was drawn upon local community well-being, 2) the setting was based on local communities, 3) leading characters were inspired by local community leaders, and 4) literary styles namely poetry rhymes and numerous narrators were more obviously found than in other novels. Therefore, the researcher found that the creation of this novel series was driven by the project supporter rather than inspired by the writers' enthusiasm. However, to some extent, these local community novels are valuable since they help promote the development of local community well-being and community strength by Sor.Sor.Sor.

Keywords : Thai Local Community Novels, Researched Literary Works, Office of the Thai Health Promotion Foundation (Sor.Sor.Sor.)

บทนำ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรชุมชน สถาบัน การศึกษา และองค์กรพัฒนาเอกชน สาธารณประโยชน์จัดกระบวนการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาและเสริมสร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งซึ่งมีสำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชนเป็นหน่วยงานดำเนินการโดยตรง การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่องกว่า ๖ ปี (๒๕๕๑-๒๕๕๗) ชุมชนท้องถิ่นได้บทเรียนที่เป็นรูปธรรมซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนและนำไปสู่กิจกรรมที่ปฏิบัติการจริงในพื้นที่ เกิดเป็นเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่พื้นที่เหล่านี้เรียกว่า “แหล่งเรียนรู้” ซึ่งมีศักยภาพในการถ่ายทอดแนวคิดและสามารถปฏิบัติการจนเป็นที่ยอมรับของเครือข่าย แต่ละแหล่งเรียนรู้ได้เชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ จนกล่าวได้ว่าเกิดเป็นกระบวนการพัฒนาพื้นที่ ให้มี “ความน่าอยู่” อีกทั้งมีความพร้อมที่จะรับรู้และเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน

การผลิตสื่อประเภท “วรรณกรรม” เป็นรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจสนับสนุนสุขภาวะชุมชนคิดว่าจะทำให้คนในชุมชนสามารถสื่อสารกันได้อย่างเข้าใจเข้าถึงนโยบายการสร้างชุมชนเข้มแข็ง และสามารถบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งให้ดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง ก่อนหน้าที่จะมีวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีนั้น สสส. ได้จัดทำวรรณกรรมประเภทสารคดีหรือที่เรียกว่า สุขคติ ซึ่งมีลักษณะเป็นเรื่องเล่าที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลข้อเท็จจริงของชุมชน ได้แก่ แผนที่สถานที่สำคัญในชุมชน ประวัติความเป็นมาของชุมชน แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชน เป็นต้น ต่อมาจึงได้เกิดโครงการจัดทำวรรณกรรมชุมชนท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดเรื่องเล่าเกี่ยวกับท้องถิ่นใน พ.ศ. ปัจจุบัน บันทึกให้ผู้คนร่วมสมัยเก็บไว้เป็นหลักฐานและเมื่อไปถึงลูกหลานในอนาคต (คำบอกกล่าว-หน้าคำนำ)

นอกจากนี้ สสส. ยังมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้คนในสังคมได้มีโอกาสเข้าถึงเรียนรู้ และเชื่อมโยงการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างหลากหลาย โครงการดังกล่าวเกิดขึ้นจากความร่วมมือของสำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชนซึ่งขึ้นกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กับสำนักพิมพ์เปโนไท พับลิชชิง จำกัด (หรือ Way of Book ในปีถัดมา) เชิญชวนนักเขียน ๙ คน ลงพื้นที่ชุมชน ๙ แห่ง เพื่อให้นักเขียนใช้เวลาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชน จากนั้นได้ถ่ายทอดเรื่องราวในชุมชนนั้นออกมาเป็น

๑๓๘ สายวรุณ สุนทโรทก

นวนิยายชุมชนท้องถิ่น ในปีแรก พ.ศ. ๒๕๕๕ มีนวนิยายและรวมเรื่องสั้นจัดพิมพ์เป็นชุดรวม ๙ เล่ม เรียกว่า *วรรณกรรมจากการสัมผัสเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่น* ซึ่งมีความยาวประมาณเรื่องละ ๒๐๐ หน้ากระดาษขนาดพ็อกเก็ตบุ๊ก

ก่อนการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาชุดวรรณกรรมจากการสัมผัสเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่นที่จัดพิมพ์ใน พ.ศ. ๒๕๕๖ จำนวน ๖ เล่มมาแล้วพบว่านวนิยายชุดดังกล่าว มีแนวทางการสร้างสรรค์ในลักษณะคล้ายกับกระบวนการวิจัย และน่าจะก่อให้เกิดวรรณกรรมอีกประเภทหนึ่งที่คุณเขียนได้แบบบังดาลใจจากการเก็บข้อมูลในชุมชนท้องถิ่น โดยมีโครงการสร้างสรรค์วรรณกรรมเป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางการเขียน

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษานวนิยาย ๔ เล่มและรวมเรื่องสั้น ๑ เล่มจากโครงการสัมผัสเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่นไทยที่พิมพ์ใน พ.ศ. ๒๕๕๕ รวมทั้งหมด ๙ เล่มโดยใช้ข้อมูลสารคดีของ สสส. และข้อมูลสัมภาษณ์มาประกอบการศึกษาในฐานะวรรณกรรมวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ให้คำนิยามไว้ว่าหมายถึงวรรณกรรมที่มีกระบวนการเขียนแบบงานวิจัย ได้แก่ การสำรวจ สืบค้น เก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น เพื่อสัมผัสใกล้ชิดหรือพบปะพูดคุยกับคนในชุมชนและเก็บข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนนั้นตามวัตถุประสงค์ของโครงการจากนั้นนำมาเรียบเรียงสร้างสรรค์เป็นนวนิยายทั้งนี้ผู้ที่มิบทบาทสำคัญนอกเหนือจากผู้เขียนและผู้ให้ข้อมูลภาคสนาม (คนในชุมชน) คือบรรณาธิการประจำโครงการ ได้แก่ เวียงวชิระ บัวสนธิ์ และอริคม คุณาอุฒิ บุคคลทั้งสองมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทาง และเป็นผู้ประสานงานระหว่างนักเขียนกับชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งยังติดตามงานให้เป็นไปตามกำหนดของโครงการ เพื่อให้นวนิยายทั้งหมดในชุดนี้มีแนวทางการสร้างสรรค์ไปในทิศทางเดียวกัน

กล่าวได้ว่าวรรณกรรมที่เกิดจากโครงการนี้น่าจะมีการสร้างสรรค์แตกต่างกับการเขียนนวนิยายทั่วไปจนสามารถจัดเป็นวรรณกรรมอีกประเภทหนึ่งซึ่งเรียกว่าวรรณกรรมวิจัย วรรณกรรมประเภทนี้น่าจะเป็นตัวอย่างให้เยาวชนได้ฝึกสร้างสรรค์ผลงานด้วยการเก็บข้อมูลในชุมชนที่อยู่อาศัยและมีกระบวนการสร้างสรรค์โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์นวนิยายชุดวรรณกรรมจากการสัมผัส

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๘ ฉบับที่ ๑ ม.ค.-มี.ย. (๒๕๕๙) ๑๓๙

เรียนรู้ชุมชนท้องถิ่นไทยที่พิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ว่ามีกลวิธีและกระบวนการอย่างไร และการที่นักเขียนใช้กระบวนการสำรวจ สืบค้นข้อมูลด้วยขั้นตอนเดียวกันกับการทำงานวิจัยชุมชน จะทำให้งานสร้างสรรค์นี้เรียกว่าเป็นวรรณกรรมวิจัยได้หรือไม่ อย่างไร

๒. เพื่อศึกษาลักษณะเด่น (characteristics) ของนวนิยายชุดวรรณกรรมจากการสัมผัสเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่นไทยว่ามีลักษณะอย่างไร

สมมติฐานของการวิจัย

วรรณกรรมจากการสัมผัสเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่นไทยน่าจะมีกระบวนการสร้างสรรค์แตกต่างกับวรรณกรรมบันเทิงคดีทั่วไป และสามารถนำมาศึกษาในฐานะเป็นวรรณกรรมวิจัยได้

นิยามศัพท์เฉพาะ

วรรณกรรมวิจัย หมายถึงวรรณกรรมที่มีกระบวนการเขียนในลักษณะเดียวกับงานวิจัย กล่าวคือมีการสำรวจ สืบค้น เก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นเพื่อสัมผัสใกล้ชิดหรือพบปะพูดคุยกับคนในชุมชนและเก็บข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนนั้นตามวัตถุประสงค์ของโครงการ จากนั้นนำมาเรียบเรียงสร้างสรรค์เป็นนวนิยาย ตามที่โครงการกำหนดรูปแบบวรรณกรรมและกำหนดวันส่งผลงานแก่บรรณาธิการ

วิธีดำเนินการวิจัย

“การวิเคราะห์นวนิยายจากการสัมผัสเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่นไทยในฐานะวรรณกรรมวิจัย” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลทั้งเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลเอกสารได้แก่ชุดวรรณกรรมจากการสัมผัสเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่นที่พิมพ์ใน พ.ศ. ๒๕๕๕ จำนวน ๙ เล่มและสารคดีที่ชุมชนสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ผลิตขึ้นและเผยแพร่ในรูปของ E-book ในเว็บไซต์ของ สสส. จำนวน ๙ เล่มกล่าวถึงข้อมูลภูมิทัศน์และกิจกรรมในชุมชนที่นักเขียนได้ลงพื้นที่ และนำ

ข้อมูลมาประกอบการสร้างสรรค์วรรณกรรมชุดนี้ ส่วนข้อมูลสัมภาษณ์ ผู้วิจัยขอสัมภาษณ์นักเขียนทุกคนและบรรณาธิการเกี่ยวกับที่มาของโครงการและการดำเนินงานตั้งแต่ต้นจนแล้วเสร็จ จากนั้นนำมาเรียบเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์นวนิยายจากการสัมภาษณ์ผู้ชุมชนท้องถิ่นไทยในฐานวรรณกรรมวิจัย พบว่า วรรณกรรมชุดนี้ไม่ใช่นวนิยายทั้ง ๙ เรื่อง แต่เป็นนวนิยาย ๘ เรื่อง ได้แก่ นอกกองเพลิง น้ำหมัดดิน พระบางเมื่อบ้าน เสือล่องวารี พายุ เงาของวันนี้ เขมรรฐ เรื่องเล่าในโลกดวงตา และรวมเรื่องสั้น ๑ เล่มชุดมุดอ ตูวอ ประกอบด้วยเรื่องสั้น ๘ เรื่องดังนี้ มุดอ ตูวอ เด็กชายจากแดนสมรภูมิ ปริก ประวัติศาสตร์ในความเงิบ ในร่มเงาทรงจำอันลึมเลือน เรื่องของปลาทุกกิ้นลึงและผีตนหนึ่ง ผกกับยายในบุญเดือนสิบ และการมาถึงของยูเอฟโอผู้วิจัยได้วิเคราะห์ลักษณะเด่น ดังต่อไปนี้

๑. การสร้างโครงเรื่องที่เน้นความเป็นชุมชนท้องถิ่นสุขภาวะ

ชุมชนท้องถิ่นสุขภาวะมีลักษณะตามที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพได้กำหนดความหมายไว้ว่า สุขภาวะ หมายถึง การดำรงชีพของบุคคลอย่างมีสุขทั้งกาย และจิต ซึ่งรวมถึงการมีชีวิตที่มีร่างกายแข็งแรง จิตแข็งแรง มีความสุขอยู่ในสังคมโลกในปัจจุบัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว บางอย่างที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดภาวะคุกคามต่อสุขภาวะคนไทยเกิดเป็นปัญหาด้านสุขภาพ และมลภาวะที่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับอาหาร วิถีชีวิต ค่านิยมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปแล้วแต่ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมาทั้งสิ้น มีโรคหลายโรคที่อาจป้องกันหรือสามารถลดอัตราเสี่ยงลงได้ ซึ่งต้องการความร่วมมือร่วมใจจากหลาย ๆ ฝ่ายช่วยการสร้างเสริมสุขภาพให้แก่สังคม (2557: <http://preaw03.blogspot.com>) ความหมายข้างต้นดังกล่าวนำมาสู่การสร้างวิสัยทัศน์ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) คือ “คนไทยมีสุขภาวะยั่งยืน หมายถึงคนไทยมีสุขภาวะดีครบทั้งสี่ด้าน ได้แก่ กาย จิต สังคม และปัญญา

วิสัยทัศน์ข้างต้นก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ โดยเล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ๓ ประการ คือ

๑) การสร้างความเข้มแข็งให้แก่บุคคล ชุมชน ในการควบคุมปัจจัย ที่จะมีผลกระทบต่อสุขภาพ เพราะความเข้มแข็งของประชาชน และชุมชน จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดบริการสุขภาพมากขึ้น

๒) การจัดบริการในชุมชนเป็นบริการระดับปฐมภูมิ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากที่สุด

๓) การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนานโยบายเพื่อสุขภาพ ที่จะมีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงระบบสุขภาพและบทบาทของประชาชน ซึ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมสุขภาพของตนเอง และชุมชน ทั้งนี้ประชาชนจะต้องเห็นคุณค่า และผลของสิ่งแวดล้อม ต่อภาวะสุขภาพ ช่วยกันรักษาและสร้างสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูล ต่อการมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ดี เช่น การรวมตัวกันของชุมชน เพื่อออกกำลังกาย การรณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ หรือสิ่งเสพติด การรณรงค์ป้องกันอุบัติเหตุ และการจัดโครงการ โรงเรียนสุขภาพดี ที่ทำงานสุขภาพดี หรือชุมชนสุขภาพดี เป็นต้น องค์การชุมชน จึงต้องมีการพัฒนาโครงสร้าง และกลไกการจัดการ ที่มีประสิทธิภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ และตระหนักในสุขภาพของชุมชน

นอกจากนี้ ยังมีการจัดเจ้าหน้าที่สุขภาพทำหน้าที่ให้ความรู้ และสนับสนุนให้เกิดทักษะ การส่งเสริมสุขภาพ สอดคล้องกับแนวคิด การส่งเสริมพลังอำนาจชุมชน ที่สนับสนุนให้ชุมชนเกิดความสำนึก และพันธสัญญาต่อส่วนรวม และการเสริมสร้างให้ชุมชน ลงมือทำด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง เป็นการสะสมความรู้ และประสบการณ์ จากการปฏิบัติจริง และเป็นกระบวนการเรียนรู้ แบบปฏิสัมพันธ์ เริ่มตั้งแต่การสร้างคณะทำงาน เขียนโครงการ จัดทำแผน ดำเนินงาน ควบคู่ไปกับกระบวนการสะท้อนความรู้สึกของประชาชน สำหรับข้อมูลย้อนกลับ ในการปรับปรุงแผนงาน และกิจกรรมในโครงการ จนเกิดความรู้สึก เป็นเจ้าของโครงการร่วมกัน ซึ่งมีสวนเกี่ยวพันขององค์กรชุมชน ให้มีความเข้มแข็ง และมั่นคงยิ่งขึ้น สำหรับการพัฒนาโครงการส่งเสริมสุขภาพแบบยั่งยืนต่อไป (แผนสุขภาพะชุมชน ๒๕๕๗ :<http://corp.thaihealth.or.th/plans/social>)

การที่ สสส. ได้ร่วมมือกับสำนักพิมพ์แพนไท พับลิชชิ่ง จำกัด จัดทำโครงการ สร้างสรรค์วรรณกรรมจากการสัมผัสการเรียนรู้ท้องถิ่นขึ้นมานั้น ทำให้เห็นเป้าหมายหรือเจตนารมณ์ที่จะให้วรรณกรรมมีส่วนสำคัญในการแสดงภาพของชุมชนที่เป็นผลจากการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ของ สสส. ข้างต้น ในวรรณกรรมชุดนี้จึงมีเรื่องราวที่เน้นความ

๑๔๒ สายวรุณ สุนทรโรทก

ผูกพันระหว่างตัวละครกับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งอาจจะเป็นชุมชนบ้านเกิดของตัวละครเอก หรือเป็นสถานที่ที่ตัวละครเอกเลือกมาใช้ชีวิตในชุมชนแห่งนี้ แล้วมาศึกษากิจกรรมสัมพันธ์ที่คนในชุมชนจัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หรือเป็นการบรรยายความรู้สึกนึกคิดของตัวละครที่มีต่อการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน โครงเรื่องดังกล่าว นับว่าสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานเรื่องชุมชนสุขภาวะของ สสส. เป็นอย่างดี ประกอบด้วย

๑) โครงเรื่องแนวรักบ้านเกิด ปรากฏในเรื่อง น้ำท่วมดิน เงามองวันนี้ และพระบางเมื่อบ้าน

น้ำท่วมดิน กล่าวถึงการขยายตัวของเมืองซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์ของคนในชุมชนนี้ ซึ่งตรงผู้นำชุมชนบ้านน้ำงามพบว่ายังมีปัญหาในเรื่องการสร้างมวลชนให้เข้มแข็ง เพื่อจะได้ร่วมมือกันปกป้องท้องถิ่นและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนจึงได้จัดการประชุมกลุ่มเกษตรกรและเกิดความคิดที่จะฟื้นฟูวิถีท้องถิ่น ด้วยการพลิกฟื้นวัฒนธรรมแข่งเรือ เพื่อจะได้รวมจิตใจคนในชุมชนได้อย่างชัดเจน และได้ดึงคนกลับไปสนใจดูแลรักษาแม่น้ำที่ถูกทำลายด้วยน้ำเสียที่เกิดจากวิถีเมืองอีกด้วย

เงาของวันนี้ ของนิธิ นิธิวีรกุล นำเสนอความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ โดยเฉพาะที่ดินในชุมชนแม่ทา การลงพื้นที่ชุมชนรวมทั้งการเก็บข้อมูลจากหนังสือ ทำให้นักเขียนเห็นภาพของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงจากการขยายตัวของสังคมเมือง เช่น การตัดถนน และมีไฟฟ้าเข้ามาทุกหย่อมหญ้าในชุมชนแห่งนี้ เกษตรกรจึงละทิ้งเส้นทางที่เคยทำมาตามปู่ตายาย ไปสู่ “การใช้ปุ๋ยเร่งผลิต เร่งเก็บเกี่ยว และเร่งขาย” เกษตรกรปัจจุบันจึงเป็น “ข้าวนายทุน ข้าบริษัทยายยาฆ่าแมลง ขายปุ๋ย” (คำนำนักเขียน) ตัวละครในเรื่องอย่างทาพรจึงพากลุ่มเกษตรกรหันกลับไปหาแนวคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง ขบแก้ว ซึ่งเป็นตัวละครที่อยู่นอกชุมชนสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนได้ เธอตัดสินใจที่จะกลับบ้านเกิดเพื่อไปพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งขึ้นกว่าที่เคยเป็นมา

พระบางเมื่อบ้าน กล่าวถึงพระบาง ชายหนุ่มเชื้อสายลาวได้กลับมาอยู่บ้านเกิดที่หาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานีอีกครั้ง หลังจากพ่อและแม่จากไปอย่างไม่มีวันกลับ ขณะที่พระบางกำลังมองรูปถ่ายของแม่ที่นุ่งผ้าซิ่นลาว ทำให้เขาทบทวนวนนึกถึงเหตุการณ์ย้อนกลับไปในอดีตเมื่อครั้งที่เขายังเด็ก ถูกเพื่อนล้อว่าเป็น “ไ้ลาว”

นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราววัฒนธรรมคนลาวที่อพยพมาจากหลวง

พระบางมาอาศัยอยู่ในชุมชนหาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี และเน้นประเด็นการกลับไปหารากเหง้าทางวัฒนธรรมของตน แม้ว่าพระบาง ซึ่งก็คือตัวตนของนักเขียนในวัยเด็ก จะพยายามปกปิดหรือ ปฏิเสธวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน ตั้งแต่การเปลี่ยนชื่อให้เป็นคนไทย การปฏิเสธดวงจำปา หญิงสาวชาวลาวที่ยังคงยึดมั่นในรากเหง้าของตน รวมทั้งการไม่ยอมรับวิถีการดำเนินชีวิตของบรรพบุรุษ เพราะอับอายที่จะให้ใครรู้ว่าเขาเป็นลาว ซึ่งมีอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์คือคนลาวอย่างชัดเจน ในที่สุด พระบางก็กลับบ้านยอมรับรากเหง้าของตนเมื่อผ่านวัยกลางคนไปแล้ว โดยเฉพาะภาษาถิ่นที่ติดตัวมาแต่กำเนิด เขายอมรับอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ที่ปรากฏผ่านดวงจำปา เขายอมรับบ้านเรือนไทยและยอมรับวิถีการดำเนินชีวิตแบบที่ดวงจำปาเป็น พระบางจึงรู้ว่าแท้จริงแล้วรากเหง้าของเขานั้นคือคนลาวที่มีหัวใจไทย บรรพบุรุษของเขาเลือกที่จะมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในแผ่นดินไทยนี้ ตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์แล้ว

๒) โครงเรื่องแนวการจัดการชุมชนท้องถิ่นนำเที่ยว

ในเขมราฐ กล่าวถึงการเดินทางของตัวละครเอก คือ นายเขมราฐเด็กหนุ่มที่ได้ยินเรื่องราวของพ่อว่าเคยปั่นจักรยานจากอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย มาถึงอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี มาพบรักกับแม่ของเขา เขาจึงได้ปั่นจักรยานตามรอยพ่อมายังตำบลเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานีเช่นเดียวกับพ่อ

เขมราฐเดินทางกว่าพันกิโลเมตร ใช้เวลาปั่นจักรยานมาตามหาพ่อที่เป็นศิลปินแห่งชาติ เขมราฐตั้งใจจะปั่นจักรยานไปตามรอยพ่อ เพื่อติดตามเรื่องราวของพ่อและแม่ที่พลัดพรากจากกันไป นวนิยายเรื่องนี้ นอกจากจะกล่าวถึงสถานที่ต่าง ๆ ที่สำคัญในชุมชนเขมราฐแล้ว ยังได้กล่าวถึงกิจกรรมของเยาวชน ที่นักเขียนได้สัมผัสเมื่อครั้งที่เดินทางเข้าไปในหมู่บ้าน “ก่งพะเนียง” ซึ่งเป็นชื่อเก่าของตำบลนี้ ได้แก่ การเป็น อสม. น้อย หรืออาสาสมัครสาธารณสุขเด็กจะทำหน้าที่ช่วยงานด้านสาธารณสุข ออกเยี่ยมบ้านผู้ป่วย และช่วยงานที่โรงพยาบาลชุมชนในวันที่ไม่ได้ไปโรงเรียน การเป็นมัคคุเทศก์น้อย ฝึกการเป็นผู้นำชมและบรรยายสถานที่สำคัญและสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน และยังมีโครงการยุววิจัยที่เด็ก ๆ ช่วยเก็บข้อมูลตามที่ทางราชการต้องการ นำไปบันทึกเก็บไว้เป็นฐานข้อมูลของชุมชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนต่อไปอีกด้วย

๓) โครงเรื่องแนวบอกเล่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

นวนิยาย ๓ เรื่องกล่าวถึงสภาพแวดล้อมและประวัติความเป็นมาของชุมชน

ท้องถิ่น ๓ แห่งคือบ้านปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ในนอกกองเพลิง บ้านหนองโรง จังหวัดกาญจนบุรี ในพายุ และบ้านควน จังหวัดชุมพร ในเสื้อล่องวารี โครงเรื่องของนวนิยายกลุ่มนี้ นักเขียนได้ใช้จินตนาการสร้างเรื่องให้ซับซ้อนยิ่งขึ้น มากกว่าจะนำเสนอเรื่องราวความเป็นไปของชุมชน

นักเขียนนำเสนอโครงเรื่องของ นอกกองเพลิงในลักษณะลึกลับ ชวนติดตาม เน้นประวัติศาสตร์ของชุมชนแห่งนี้ที่มีมาอย่างยาวนาน อีกทั้งนักเขียนเลือกที่จะให้ความสำคัญของการรักษาโรคด้วยสมุนไพร ซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดมาให้แก่คนรุ่นหลัง ดังที่ คล้าย เพื่อนของหลวงพ่อกลิ้มได้รับความไว้วางใจจากชุม ผู้เป็นพ่อของหลวงพ่อกลิ้มและได้ถ่ายทอดความรู้เรื่องสมุนไพรทั้งหมดให้แก่คล้าย จนนำไปปรุงยาขายเพื่อเลี้ยงชีพได้ เนื้อเรื่องเกี่ยวกับการรักษาโรคด้วยสมุนไพรในนวนิยายเรื่องนี้ กล่าวได้ว่าเป็นลักษณะเด่นของเรื่อง

พายุ ของจวี จันทราภา กล่าวถึงความสัมพันธ์ที่ไม่ถูกต้องของนักศึกษาหนุ่มสาวที่ได้เข้าร่วมเหตุการณ์ทางการเมืองสมัย ๖ ตุลาด้วยกัน จนกระทั่งมีลูกชายและไม่สามารถเปิดเผยได้จึงฝากให้เพื่อนเลี้ยงดู และในที่สุดเพื่อนก็ไม่ยอมคืนลูกให้จนกระทั่งลูกเติบโตเป็นหนุ่ม ต่อมาพ่อและแม่ประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ในคืนที่มีพายุทั้งสองเสียชีวิต วิรุณผู้เป็นลูกจึงออกติดตามค้นหาเรื่องราวที่เป็นปมปริศนาที่หนองโรง อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่พ่อและแม่จะไปในคืนที่มีพายุนั้น

นักเขียนได้นำเสนอโครงเรื่องในลักษณะซับซ้อนถึงปมในใจของตัวละครและความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วง ๖ ตุลา แม้ว่านักเขียนจะบรรยายฉากที่หนองโรงตาม “โจทย์” ของโครงการสร้างสรวรรณกรรมชุมชนท้องถิ่น แต่นักเขียนใช้จินตนาการเรื่องการหลบหนีของนักศึกษาไปอยู่ในป่าบริเวณหนองโรง ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้ว ที่หนองโรงไม่มีกิจกรรมการเมืองของนักศึกษาแม้แต่น้อย

เหตุที่นักเขียนเลือกที่จะเขียนถึงฉากหนองโรง เป็นเพราะนักเขียนเคยลงพื้นที่ชุมชนหนองโรงร่วมกับภรรยาชื่อ นที ศศิวิมลเขียนสารคดีเรื่องหนองโรงให้แก่ สสส. จึงคุ้นเคยกับสภาพชุมชนแห่งนี้เป็นอย่างดี และจากโครงเรื่องจะเห็นชัดเจนว่านักเขียนตั้งใจจะให้นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวความเป็นมาของตัวละครที่มีเงื่อนไข และเน้นความซับซ้อนในใจของตัวละครมากกว่าจะถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นไปของชุมชนหนองโรงทำให้นวนิยายเรื่องนี้มีลักษณะที่แตกต่างไปจากเรื่องอื่นในชุดเดียวกัน

เสื้อล่องวารี กล่าวถึงการตัดไม้ทำลายป่าในชุมชนที่บ้านควน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร นวนิยายเรื่องนี้ประกอบด้วยเนื้อหา ๘ ตอน นักเขียนจะใช้สรรพนามของผู้เล่าเรื่องแตกต่างกันด้วยสรรพนามบุรุษที่ ๑ ได้แก่ ข้า ข้าพเจ้า อาตมา กระผม และฉัน ต่อมาจึงทราบว่าเนื้อเรื่องแต่ละตอนนั้น นักเขียนให้ตัวละครแต่ละตัวเล่าถึงความเป็นมาของผืนป่าบ้านควน จนกระทั่งได้อธิบายประเพณีแข่งเรือขึ้นมามากครั้งหลังจากที่ไม่มีผู้สืบทอดการแข่งขันเรือมานาน

กล่าวได้ว่า *เสื้อล่องวารี* มีลักษณะเด่นอยู่ที่กลวิธีการเล่าเรื่องมากกว่าการนำเสนอโครงเรื่องที่สะท้อนถึงสภาพความเป็นชุมชนบ้านควน นักเขียนได้เชื่อมโยงประเพณีการแข่งขันเรือให้สัมพันธ์กับการตัดไม้ทำลายป่าในชุมชนบ้านควน โดยใช้กลวิธีการเล่าเรื่องที่ซับซ้อนน่าสนใจชวนติดตาม แทนการนำเสนอโครงเรื่องความเป็นไปในชุมชนแห่งนี้โดยตรงไปตรงมา

๔) โครงเรื่องแนวนั้นบรรยากาศท้องถิ่นผืนผืนจินตนาการ

เรื่องเล่าในโลกดวงตา กล่าวถึงหญิงคนรักวัยสิบเจ็ดคนหนึ่งถูกงูจงอางกัดและเสียชีวิต “ข้า” ชายคนรักซึ่งเป็นพรานป่าเมื่อทราบข่าวก็เสียใจและชิงชังพิษที่นำความตายมาสู่หญิงสาว จึงตั้งใจว่าจะออกตามล่าฆ่าล้างแค้นงูทุกตัวที่ได้พบ เขามุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ พรานใหญ่บอกว่าหากเดินทางเข้าไปที่บึงฉนวนแล้วรอดชีวิตกลับมาได้ ก็จะได้รับยกย่องให้เป็นพรานใหญ่และถือเป็นภารกิจของลูกผู้ชาย

นวนิยายเรื่องนี้ นักเขียนได้แสดงพลังของเรื่องเล่าด้วยการใช้จินตนาการสร้างเรื่องที่ลึกลับ ชวนติดตามว่าชายคนนี้จะแก้แค้นงูที่กัดหญิงคนรักได้หรือไม่ เมื่อพิจารณาโครงเรื่องที่มีลักษณะแนวแฟนตาซีข้างต้น ผู้วิจัยพบว่านวนิยายเรื่องนี้มีโครงเรื่องเป็นเรื่องสั้นมากกว่าจะเป็นนวนิยาย กล่าวคือ มีตัวละครเอกเพียงตัวเดียวที่ผจญภัยในป่าและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก็เป็นเพียงเหตุการณ์เดียวคือ เขาตามล่างูที่กัดหญิงคนรักจนเสียชีวิต อีกทั้งภาพที่ผู้เขียนบรรยายก็มีลักษณะกึ่งจริงกึ่งฝัน ซึ่งไม่อาจแยกได้ว่า เหตุการณ์ใดเป็นเรื่องจริง และเหตุการณ์ใดเกิดจากภาวะจิตหลอนของตัวละคร

วรรณกรรมจากการสัมผัสการเรียนรู้ท้องถิ่นของไทยชุดนี้ มีเล่มหนึ่งที่แตกต่างกับเล่มอื่นคือ *มุดอ ตูอ* ซึ่งมีกลวิธีการเขียนเป็นรวมเรื่องสั้นประกอบด้วยเรื่องสั้น ๘ เรื่อง กล่าวถึงวิถีชีวิตของคนต่างศาสนาในชุมชนปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา กล่าวถึงสังคมมุสลิมและชุมชนพุทธที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

บรรณาธิการเรียกวรรณกรรมทั้ง ๙ เล่มนี้ว่านวนิยาย รวมทั้ง มุดอ ตูวอ ด้วย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ “โจทย์” ที่โครงการกำหนดนั้น เป็นการประพันธ์นวนิยาย แต่จรรยา อานาจพันธุ์พงศ์ ซึ่งเป็นผู้เขียนได้ให้สัมภาษณ์ว่า เขาถนัดที่จะเขียนเรื่องสั้นมากกว่าและเวลาที่ลงมือเขียนนั้นก็เหลือไม่มากพอที่จะแก้ไขหากผลงานของเขาไม่เป็นที่พอใจของบรรณาธิการ ดังที่เขาให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “เนื่องจากโครงการนี้ มีการกำหนดเวลาส่งผลงาน จึงไม่อยากเสียเวลาทดลองเขียนนวนิยาย แต่เลือกที่จะเขียนเรื่องสั้นตามความถนัด ซึ่งก็ใช้เวลาเหมือนกัน เท่ากับว่าโดยเฉลี่ยแล้วต้องเขียนเรื่องสั้น ๑ เรื่องต่อสัปดาห์ทีเดียว”

ในกระบวนการสร้างสรรค์วรรณกรรมชุดนี้นั้นนักเขียนทั้ง ๙ คนให้สัมภาษณ์ตรงกันว่า ต้องส่งโครงเรื่องให้บรรณาธิการพิจารณาก่อนว่าเรื่องที่จะเขียนมีเค้าโครงเป็นไปในทิศทางใด เพื่อให้บรรณาธิการพิจารณาและเสนอแนะ ซึ่งนักเขียนก็เข้าใจและสามารถดำเนินการได้ตามข้อตกลงก่อนที่จะใช้จินตนาการสร้างสรรค์ขยายรายละเอียดของเรื่องเป็นลำดับต่อไป

๒. การสร้างมิติสถานที่ที่เน้นชุมชนท้องถิ่น

เมื่อผู้วิจัยศึกษาลักษณะเด่นเกี่ยวกับการสร้างฉากในวรรณกรรมชุดนี้แล้วพบว่า มีกลวิธีสร้างมิติของสถานที่ในชุมชนท้องถิ่นอย่างโดดเด่น ได้แก่ สถานที่ตามข้อเท็จจริงในชุมชนท้องถิ่น ปรากฏในนวนิยายเรื่องเขมราฐ พระบางเมื่อบ้าน เสาของวันนี้ และน้ำห่มดิน ดังเช่นนักเขียนบรรยายการเดินทางของตัวละครเอกคือ เขมราฐ บั่น จักรยานจากเมืองเชียงของ เลาะเลียบลำน้ำโขงไปยังเมืองเขมราฐ ตรงตามความเป็นจริงดังที่ปรากฏในแผนที่การท่องเที่ยวชุมชนแห่งนี้ เช่นเดียวกับเรื่อง พระบางเมื่อบ้าน นักเขียนได้บรรยายถึงบริเวณหาดสองแคว ซึ่งเป็นบริเวณที่แม่น้ำสองสายคือ น้ำท่าและน้ำตรอนไหลมาบรรจบกัน ในเสาของวันนี้ นักเขียนได้บรรยายความงดงามของห้วยบอนผ่านสายตาของตัวละครเอก และในเรื่องน้ำห่มดิน นักเขียนได้ให้ความสำคัญกับกิจกรรมในชุมชน รวมทั้งบรรยายฉากแม่น้ำเพชรบุรีอย่างงดงาม และกล่าวถึงการแข่งเรือซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่คู่กับแม่น้ำเพชรไว้ด้วย นับว่านวนิยายที่กล่าวมาได้ให้มิติของสถานที่ในชุมชนท้องถิ่นได้อย่างน่าสนใจ

นอกจากนี้ ยังมีนวนิยายอีกกลุ่มหนึ่งที่นำเสนอสถานที่จริงแต่ผสมผสานกับจินตนาการของนักเขียน ได้แก่ นกกอกองเพลิง นักเขียนเริ่มเรื่องด้วยฉาก กล่าวถึงชุมชน

ปากพูนผ่านสายตาของตัวละครเอกคือ หลวงพ่อเกลื้อม แล้วเล่าย้อนไปถึง ๓๐๐-๔๐๐ ปีก่อนที่จะมีชุมชนแห่งนี้ และเรื่องเล่าในโลกดวงตา สร้างบึงฉนวนขึ้นมาให้ดูลึกกลับน่ากลัว น่าค้นหาบึงฉนวนเป็นส่วนหนึ่งของป่าที่ตัวละครเอกเดินเข้าไปเพื่อจะแก้แค้นงูที่กัดหญิงคนรักเสียชีวิต

กล่าวได้ว่าฉากของวรรณกรรมชุดนี้มีทั้งฉากที่เป็นข้อเท็จจริง บรรยายตามสภาพชุมชนท้องถิ่น และเป็นฉากที่นักเขียนสร้างขึ้นจากจินตนาการ ซึ่งอาจจะผสมผสานกับสภาพชุมชนที่ตนเองได้ประสบมาก็ได้ ฉากในนวนิยายหลายเรื่องนับว่าถูกจัดวางให้มีบทบาทสำคัญในการคลี่คลายปมประเด็นปัญหา และเป็นแรงบันดาลใจให้ตัวละครเกิดสำนึกรักบ้านเกิด ฉากยังมีความสำคัญในการคลี่คลายเรื่อง ทำให้ตัวละครสามารถจัดการกับความขัดแย้งของตนเองได้ และมีวิธีการดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคงและมีความสุข

๓. การสร้างตัวละครเอกที่เป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่น

ตัวละครเอกในนวนิยายส่วนใหญ่เป็นผู้นำในชุมชน ซึ่งได้แก่ ๑) ตัวละครที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ ชิงธง ผู้นำกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ในเรื่องน้ำห่มดิน ทาพรหม ผู้นำชุมชนห้วยบอน ในเงาของวันนี้ ดวงจำปา ผู้สืบสานวัฒนธรรมลาวเวียงจันทน์ไว้ตลอดเวลากว่าสี่สิบปี ในพระบางเมื่อบ้าน และบัวประภา อสม. น้อยทำหน้าที่ช่วยเหลือนेमราชูขณะที่พักอยู่ในເมราชู และ ๒) ตัวละครที่อยู่นอกชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเข้ามามีบทบาทสำคัญและคิดที่จะกลับมาใช้ชีวิตในบ้านเกิดหลังจากที่ออกไปทำงานในเมืองหลวง ได้แก่ ขวัญข้าว ในน้ำห่มดิน ขับแก้ว ในเงาของวันนี้ พระบาง ในพระบางเมื่อบ้าน และເมราชู ในເมราชู ตัวละครในกลุ่มนี้เลือกที่จะกลับมาใช้ชีวิตบ้านปลายในชุมชนบ้านเกิด ส่วนตัวละครເมราชูนั้น เรื่องจบลงด้วยการเดินทางกลับไปยังเหยียงของและมีความหวังว่าจะได้กลับมายังເมราชูอีก

๔. การสร้างสรรค์กลวิธีทางวรรณศิลป์

การสร้างสรรค์กลวิธีทางวรรณศิลป์ที่จัดว่าเป็นลักษณะเด่นประกอบด้วย ๑) เรื่องเล่าที่มีสัมผัสคล้องจองเหมือนบทกวี ปรากฏในนวนิยายเรื่องເมราชู และเรื่องเล่าในโลกดวงตา และ ๒) เรื่องเล่าที่มีผู้เล่าเรื่องหลากหลายปรากฏในเรื่องเสื้อล่องวารี และเรื่องเล่าในโลกดวงตา นักเขียนจะแบ่งเนื้อหาออกเป็นบท แต่ละบทผู้เล่าเรื่องจะใช้สรรพนามแตกต่างกันไป ส่วนเรื่องเล่าในโลกดวงตา มีกลวิธีการเล่าเรื่องที่โดดเด่น เป็นการพรรณนาแบบกระแสนึก

นอกจากการประกอบสร้างที่แสดงลักษณะทางวรรณศิลป์ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น การสร้างสรรคัวรรณกรรมชุดนี้ ยังแสดงให้เห็นกระบวนการเก็บข้อมูลของนักเขียนแต่ละคนอีกด้วย ได้แก่ การใช้ข้อมูลภาคสนาม ซึ่งได้จากการลงพื้นที่ชุมชน กล่าวคือ บรรณาธิการจะเป็นผู้ประสานงานกับผู้นำชุมชนตามที่ สสส. ได้นัดหมายไว้อำนวยความสะดวกให้แก่ักเขียน ดังที่ จรรยา อำนาจพันธุ์พงศ์ ได้กล่าวถึงการเตรียมการเพื่อเขียนหนังสือเล่มนี้ว่า ด้วยความที่เป็นมุสลิมและอาศัยอยู่ที่จังหวัดสงขลา จึงเลือกชุมชนเทศบาลตำบลปรีก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรม เปี่ยมไปด้วยสันติสุขภายใต้แนวคิด “แตกต่าง มิใช่แตกแยก” เป็นทุนทางสังคม และมีความชัดเจนในความมุ่งหมายที่จะก้าวไปสู่ความเป็น “เทศบาลตำบลสุภาพะ” ซึ่งเกิดจากความร่วมมือของประชาชนที่เรียกว่า สมัชชา มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการกับทุกกลุ่มทุกชุมชนตามความเหมาะสม ทั้งนี้มีความมุ่งหมายว่าจะดำเนินการยกระดับการสร้างสรรคัทรัพยากรมนุษย์ จากความเป็นประชาชนให้ก้าวไปสู่ความเป็นพลเมืองของเมืองปรีก (เทศบาลตำบลปรีก อ.สะเดา จ.สงขลา รางวัลพระปกเกล้าทองคำ ประจำปี ๒๕๕๓ ข้อมูลจากเว็บไซต์)

จรรยา อำนาจพันธุ์พงศ์ ให้สัมภาษณ์ไว้ว่าเธอเดินทางไปที่ชุมชนปรีกหลายครั้ง เหตุที่เลือกชุมชนแห่งนี้ เพราะคุ้นเคยกับชุมชนแห่งนี้ และมีความเข้าใจระหว่างไทยพุทธกับไทยมุสลิมเป็นอย่างดี การเขียนเรื่องสั้นเรื่องนี้ จรรยาได้เล่าถึงการเข้ามาในหมู่บ้านเพื่อพบปะพูดคุยสัมภาษณ์บุคคลในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนที่ สสส. ประสานงานมาแล้ว ดังที่เล่าว่า “การแนะนำให้รู้จักกันไปด้วยความเป็นกันเอง ท่านนายกฯ (เทศมนตรี) นายอำเภอ ประธานชุมชน อิหม่าม ผู้กำกับตำรวจอรุณ รวมไปถึงนักการเมืองท้องถิ่น ทั้งผู้ใหญ่บ้าน อบต. และ สจ.” (จากเรื่องสั้น “ประวัติศาสตร์ในความเงียบ” : ๗๑)

การดำเนินงานข้างต้นเป็นตัวอย่างหนึ่งของการเดินทางเข้าสู่ชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลเช่นเดียวกันกับนักเขียนคนอื่น ๆ ซึ่งจะใช้เวลาในชุมชนแตกต่างกันไปตามความพร้อมของวิธีการดำเนินชีวิต จากนั้นก็นำข้อมูลที่ได้จากการสัมผัสชุมชนมาสร้างสรรค์เป็นนวนิยาย

ศักดิ์สิริ มีสมสืบ ให้สัมภาษณ์ว่าได้เข้าไปเก็บข้อมูลที่ชุมชนเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเวลา ๓ วัน ใช้ชีวิตพบปะผู้คนในชุมชน และกำหนดเส้นทางการเดินทางด้วยจักรยานเลาะเลียบตามแนวริมน้ำโขง บันทึกเกี่ยวกับสถานที่ที่มี

อยู่จริงในตำบลเขมราฐรวมทั้งทำความรู้จักกับบุคคลในชุมชนแห่งนี้ที่ สสส. แนะนำให้ด้วย ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นตัวละครในนวนิยายเรื่องเขมราฐนั่นเอง บุคคลที่ศักดิ์สิทธิ์ให้สัมภาษณ์นั้น ได้แก่ ตัวละครที่เป็นอาสาสมัครในชุมชน ได้แก่ บัวประภา ทิชา ครูสุรยุทธ์ และครูโพธิ์พลย์ ล้วนแต่เป็นบุคคลจริงทั้งสิ้น

นิธิ นิธิวีรกุล ให้สัมภาษณ์ว่าเขาได้รับการติดต่อจากบรรณาธิการให้เข้าร่วมโครงการ จากนั้นเลือกพื้นที่ชุมชนสุขภาวะที่ สสส. กำหนดแหล่งชุมชนสุขภาวะไว้ให้หลายแห่ง แต่เนื่องจากเขาเป็นคนกรุงเทพฯ จึงอยากจะไปเก็บข้อมูลในชุมชนที่ห่างไกลดูบ้าง เขาเลือกชุมชนแม่ทา จังหวัดเชียงใหม่ โดยอาศัยข้อมูลบางส่วนในหนังสือสุดคดีเรื่องแม่ทา ป่าสรวังชีวิต (๒๕๕๓) ของสันติสุข กาญจนประกร ผู้เก็บข้อมูลพื้นที่ชุมชนแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่การดำเนินงานของ สสส. เช่นกัน

นอกจากข้อมูลเอกสาร นิธิยังได้ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งจากการสัมภาษณ์ กนกศักดิ์ ดวงแก้วเรือน นายกองดีการบริหารส่วนตำบลแม่ทา กล่าวถึงชุมชนแม่ทาในอดีต และอีกส่วนหนึ่งมาจากการอ้างอิงข้อมูลทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของชุมชน ซึ่งจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับชุมชนและที่ตั้งของสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน หนังสือเล่มนี้เป็นข้อมูลเบื้องต้นให้นักเขียนเกิดแนวทางที่จะหาข้อมูลเพิ่มเติมและเป็นคู่มือการเดินทางไปที่อำเภอแม่ทา จังหวัดเชียงใหม่ เขามีโอกาสสัมผัสชีวิตและพูดคุยกับผู้เฒ่าของชุมชน ชื่อพ่อพัฒน์ และนำข้อมูลบุคคลต่าง ๆ ของชุมชนมาเป็นตัวละครในนวนิยายเรื่องเงาของวันนี้

อุเทน วงศ์จันดา ก็ได้กล่าวถึงการเตรียมข้อมูลสำหรับงานเขียนนวนิยายในโครงการนี้ไว้ด้วยเช่นกัน ในคำนำของนวนิยายเรื่องเสือล่องวารี เขากล่าวว่า

บ้านควนคือพื้นที่สำหรับลงเก็บเกี่ยวข้อมูล ต้องขอบคุณทุกคนที่
อบต. บ้านควน ซึ่งได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชน ธนาครตันไม้ ประเพณี
แข่งเรือยาว ฯลฯ ทำให้รู้ว่าป่าของประเทศไทยยังมีความหวัง หากมีชุมชน
เช่นนี้เกิดขึ้นทั่วประเทศ และยังได้ยินคำว่าเราต้องปลูกต้นไม้ในหัวใจคน
ก่อน ยิ่งจะทำให้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีอยู่ของป่าไม้ และเมื่อ
กลับคืนสู่เมืองอุตสาหกรรม ขวบน้ำท่วมครั้งใหญ่ยิ่งตอกย้ำให้เห็นความ
สำคัญของป่าไม้ เมื่อข้าพเจ้าได้ศึกษาข้อมูลและลงมือเขียน ก็พบว่าเรา
มิใช่เพียงเขียนให้สนุกสร้างอารมณ์เท่านั้นแต่เรายังต้องรับผิดชอบ

ต่อเรื่องราวและจะทำเช่นไรให้เรื่องราวที่ได้รับรู้นั้นไม่จืดชืด (คำนำ)

จากคำนำข้างต้นจะเห็นถึงการเตรียมตัวเข้าไปในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นของนักเขียน ในกรณีนี้อุเทนเลือกเส้นทางที่เขาคุ้นเคย ด้วยการซื้อรถมอเตอร์ไซค์ไปตามเส้นทางกลับบ้านที่ชุมพร แต่ได้เลยลงไปถึงอำเภอหลังสวน เพื่อไปที่ตำบลบ้านควน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ซึ่งก็คือการเก็บข้อมูลภาคสนามก่อนที่จะนำมาเป็นข้อมูลประกอบการเขียน

อุเทน วงศ์จันดา ให้สัมภาษณ์ว่า เขาได้รับการติดต่อจากโครงการนี้ บรรณาธิการ (เวียง วชิระ บัวสนธ์) เห็นว่าเขาเกิดที่จังหวัดชุมพร จึงให้ข้อมูลชุมชนนำอยู่ที่ สสส. ได้ประสานงานกับผู้นำชุมชนไว้แล้วมาเป็นข้อมูลเบื้องต้น เขาเริ่มต้นเก็บข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) บ้านควน เพื่อพบกับผู้นำท้องถิ่น และบุคคลที่ สสส. ประสานงานให้มาเป็นผู้บอกข้อมูลท้องถิ่นตามแนวทางการดำเนินงานของ สสส. เขามีโอกาสได้พูดคุยกับคนในท้องถิ่นถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน และกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแข่งเรือ ปลูกป่า การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน สมุนไพร การนวด ฯลฯ

ชนประเสริฐ คินทรักษ์ กล่าวถึงชุมชนบ้านหม้อ จังหวัดเพชรบุรี เธอให้สัมภาษณ์ถึงโครงการนี้ว่าได้รู้จักกับเวียง วชิระ บัวสนธ์ ซึ่งเคยทำงานร่วมกันในงานเขียนนวนิยายเรื่องแรกของเธอมาก่อน เมื่อมีโครงการนี้ ในฐานะบรรณาธิการ เขาก็ได้เชื้อเชิญให้ชนประเสริฐ คินทรักษ์ เข้าร่วมโครงการ แต่เนื่องจากเหตุผลของครอบครัวที่มีลูกอ่อน เธอจึงเลือกชุมชนที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มากนัก นั่นคือชุมชนบ้านหม้อ จังหวัดเพชรบุรี และไปพบผู้บริหาร อบต. บ้านหม้อเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการไปแล้วด้วยดี จากนั้นก็นำมาเขียนเป็นนวนิยายเรื่องน้ำท่วมดิน เธอกล่าวว่ามีเวลาเขียนไม่มากนักเมื่อเทียบกับการเขียนบันเทิงคดีเรื่องอื่น ๆ ด้วยเหตุว่าต้องดำเนินการตามกำหนดเวลาของโครงการนี้

ชนประเสริฐยังได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า ข้อมูลของ สสส. ที่เผยแพร่เกี่ยวกับชุมชนบ้านหม้อมีความสำคัญต่อการเขียนนวนิยายเรื่องนี้มาก เธอได้อ่านแนวทางการดำเนินงานของ สสส. อย่างละเอียด โดยเฉพาะการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม และได้ใช้ข้อมูลดังกล่าวเป็นพื้นฐานในการเขียนนวนิยาย ข้อมูลที่ สสส. นำมาเผยแพร่ในเว็บไซต์เกี่ยวกับชุมชนบ้านหม้อที่จังหวัดเพชรบุรีมีมากพอที่จะนำมาเสริม

เติมแต่งเป็นนวนิยายที่สนุกสนานได้

อรรถกร บำรุง ให้สัมภาษณ์ถึงการเตรียมการเขียนนวนิยายเรื่องนอกกองเพลิง ว่า ได้เข้าร่วมโครงการนี้ โดยเลือกที่ชุมชนบ้านปากพูน ซึ่งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช หนึ่งใน “ตำบลสุขภาวะ” ของโครงการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของ สสส. เหตุที่อรรถกรเลือกที่จะเก็บข้อมูลที่บ้านปากพูน เพราะเขาเคยคุ้นเคยในท้องที่นั้นเป็นอย่างดี และทราบมาก่อนแล้วว่าชุมชนแห่งนี้มีประวัติศาสตร์ชุมชนที่ยาวนาน เขาใช้เวลาเดินสำรวจและพูดคุยกับคนในท้องถิ่นเป็นเวลากว่าสัปดาห์แล้วจึงนำข้อมูลเหล่านั้นมาเขียนเป็นนวนิยายเรื่องนี้

จรี จันทรภา ได้กล่าวถึงการเก็บข้อมูลว่าเขาเลือกเขียนนวนิยายเกี่ยวกับชุมชนบ้านหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ด้วยเหตุว่าเวลานั้นลูกยังเล็ก จึงเลือกชุมชนที่อยู่ไม่ไกลจากบ้านมากนัก ประกอบกับเคยเข้าไปในชุมชนหนองโรงเพื่อเขียนสารคดีของ สสส. ร่วมกับนที ศศิวิมล ซึ่งเป็นภรรยามาแล้ว คราวนี้จึงเลือกพื้นที่ในชุมชนหนองโรงอีก แต่เป็นการใช้จินตนาการสร้างโครงเรื่องของวีรชนไปตามหาความลับที่พ่อและแม่เดินทางไปยังหนองโรง และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครต่าง ๆ ด้วยเหตุการณ์ของนักศึกษาช่วง ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙

นวนิยายเรื่องนี้ นักเขียนไม่ได้ใช้ประสบการณ์ตรงที่ได้รับจากการลงพื้นที่ในชุมชนหนองโรงมาเขียนนวนิยายเรื่องพายุมากนัก เพราะสถานที่กับเหตุการณ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเข้าป่าของนักศึกษา ในเหตุการณ์ช่วง ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ไม่สัมพันธ์กันในด้านของข้อเท็จจริง ผู้เขียนจึงใช้จินตนาการสร้างฉากและบรรยากาศให้เข้ากับเรื่องโดยให้ตัวละครเอก ขณะที่เป็นักศึกษาได้มาตั้งกลุ่มในป่าบริเวณหนองโรงนี้เอง ซึ่งจากข้อเท็จจริงแล้ว บริเวณนี้ไม่มีนักศึกษามาตั้งกลุ่มหลบหน้ทางการเมืองมาอาศัยอยู่หรือมาจัดกิจกรรมการเมืองใด ๆ ในบริเวณชุมชนแห่งนี้ อย่างไรก็ตาม นวนิยายเรื่องนี้ได้ให้ความสำคัญในเชิงนามธรรมเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกที่ดูจ “พายุ” ของตัวละครมากกว่าที่จะนำเสนอสภาพแวดล้อมและรายละเอียดของฉาก

ในนวนิยายเรื่องพระบางเมื่อบ้าน ของบัญชา อ่อนดี ได้นำเรื่องราวที่เป็นเสมือนอัตชีวประวัติของเขามาเขียนเป็นเรื่องราวของตัวละครเอก ให้มีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับชุมชนที่เขาเติบโตขึ้นมาท่ามกลางความแปลกแยกของวิถีการดำเนินชีวิตของคนสืบเชื้อสายวัฒนธรรมลาว เขาได้ให้สัมภาษณ์ว่า แต่ก่อนนั้นเขาได้แต่สงสัยตั้งแต่วัยเด็กว่า

เหตุใดเขาจึงพูดภาษาที่ต่างกับคนอื่นและถูกเรียก “ไอ้ลาว” มาตลอด เมื่อเติบโตขึ้นจึงได้รู้ความจริงว่าเขาเป็นเชื้อสายของคนลาว ข้ามน้ำจากฝั่งลาวมาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ณ ฝั่งไทยที่จุดน้ำสองสายมาบรรจบกัน ซึ่งเป็นฉากหลักของเรื่อง นอกจากฉากจะมีที่มาจากข้อเท็จจริงตามสภาพแวดล้อมเก่าของชุมชนหาดสองแควแล้ว ตัวละครที่ปรากฏในเรื่องก็ล้วนแต่มีตัวตนจริง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า นักเขียนทุกคนได้เดินทางไปเก็บข้อมูลในชุมชนที่ตนเองเลือกจากสถานที่ชุมชนสุขภาวะ ซึ่ง สสส. สนับสนุนให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งหรือชุมชนน่าอยู่ และได้ช่วยเหลือในการติดต่อประสานงานให้ผู้นำชุมชนหรือผู้แทน มาเป็นผู้ให้ข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งอำนวยความสะดวกให้แก่ักเขียนตลอดระยะเวลาที่นักเขียนเก็บข้อมูลอยู่ในชุมชนนั้น

นักเขียนแต่ละคนใช้เวลาในการเก็บข้อมูลไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับความสะดวกและเหตุปัจจัยของแต่ละคน อีกทั้งการสร้างสรรค์เนื้อเรื่องก็จะผสมผสานกับจินตนาการของนักเขียน เมื่อนักเขียนได้เรียนรู้และสัมผัสกิจกรรมภายในชุมชนก็จะเลือกวัตถุดิบมาใช้องค์ประกอบต่าง ๆ ในเรื่อง เช่น โครงเรื่อง ตัวละคร และฉาก รวมทั้งข้อมูลรายละเอียดที่ช่วยให้เกิดความสมจริงในเรื่องอีกด้วย

ผู้วิจัยพบว่าเมื่อนักเขียนจะลงพื้นที่ชุมชนและพบปะผู้คนในชุมชนตามข้อตกลงของโครงการแล้วก็ตาม แต่นักเขียนก็มีความชอบและความพอใจที่จะใช้จินตนาการสร้างสรรค์งานเขียนในลักษณะของเรื่องเล่าที่มีตัวละครโดดเด่นไปโดยไม่เกี่ยวกับสถานที่และกิจกรรมในชุมชน เช่น พายุ ของจारी จันทราภา และ เรื่องเล่าในโลกดวงตา ของพิเชษฐศักดิ์ โพธิ์พยัคฆ์ ดังที่นักเขียนทั้งสองได้ให้สัมภาษณ์ว่า เขาอยากจะทำงานสร้างสรรค์ในลักษณะที่คุ้นเคยมากกว่า ซึ่งก็เป็นเอกลักษณ์ของนักเขียนที่โครงการเปิดทางให้นักเขียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างอิสระ เพียงแต่ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการและส่งผลงานตามกำหนดเท่านั้น

การใช้ข้อมูลเอกสารของนักเขียน ทำให้ผู้วิจัยสามารถสืบค้นและเชื่อมโยงการค้นคว้าจากข้อมูลสารคดีที่ สสส. ได้จัดทำและเผยแพร่มาก่อนหน้านี้ อีกทั้งนักเขียนยังได้แสดงร่องรอยของการศึกษาค้นคว้าให้เห็นวิธีการใช้เอกสารอ้างอิงเพื่อประกอบการเขียนนวนิยายอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยไม่อาจรวบรวมเอกสารที่นักเขียนนำมาใช้ประกอบการเขียนนวนิยายได้ทั้งหมด เนื่องจากส่วนหนึ่งนักเขียนได้อ้างถึงหนังสือจาก

ความทรงจำมากกว่า ๓ ปี และนักเขียนไม่อยู่ในสถานะที่จะเปิดเผยข้อมูลการใช้เอกสารประกอบการเขียนนวนิยายซึ่งเป็นบันทึกคดีได้ทั้งหมด อีกทั้งนักเขียนสามารถที่จะผสมผสานจินตนาการของตนกับข้อมูลที่ค้นคว้ามาได้ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่เน้นความบันเทิงมากกว่าการนำเสนอข้อเท็จจริงแบบสารคดี

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า ขบวนการวรรณกรรมจากการสัมผัสเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่นไทยมีกระบวนการสร้างสรรค์ที่สามารถเรียกได้ว่าเป็นวรรณกรรมวิจัยได้ ทั้งนี้การสร้างสรรค์ดังกล่าวเริ่มจากการจัดทำโครงการซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็น “บันทึก” กิจกรรมที่คนในชุมชนร่วมกันทำเพื่อส่งคนมาอยู่ตามที่อยู่ตามที่อยู่ตามที่อยู่ตามที่กำหนดแนวทางการเขียนให้นักเขียนลงพื้นที่ชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม มีการสืบค้นข้อมูล พบปะผู้นำชุมชน กล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน วรรณกรรมวิจัยชุดนี้จึงให้ภาพชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งตามการดำเนินงานและเป้าหมายของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่านักเขียนจะเก็บข้อมูลภาคสนามในชุมชนท้องถิ่นแล้ว แต่นักเขียนก็มีอิสระที่จะสอดแทรกจินตนาการของตนหรืออาจใช้ประสบการณ์ตรงที่ได้จากความทรงจำในวัยเด็ก หรือเป็นประสบการณ์ที่มาจากการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเขียนมาสนับสนุนการเขียนเรื่องเล่าและที่สำคัญคือยังคงนำเสนอภาพของชุมชนตามจุดประสงค์ที่ได้รับ “โจทย์” จากโครงการอย่างชัดเจน

นักเขียนทุกคนที่ได้ร่วมจัดทำวรรณกรรมในโครงการนี้ ล้วนกล่าวตรงกันว่ามีความสะดวกในการสร้างสรรค์ผลงานค่อนข้างน้อย นวนิยายบางเรื่องเขียนขึ้นอย่างรีบเร่งให้เสร็จตามกำหนดเวลา นักเขียนจำต้องละเลยประเด็นสำคัญที่อยากเขียน ทั้งนี้ หากมีเวลาเพิ่มมากขึ้น ก็จะสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างลุ่มลึกกว่านี้

โครงการจัดทำวรรณกรรมจากการสัมผัสเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่นนับเป็นโครงการที่ดีทั้งต่อชุมชนและวรรณกรรม แต่ถ้าโครงการจะไม่กำหนดให้วรรณกรรมเป็น “กระบอกเสียง” ในการเผยแพร่การดำเนินงานชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งอย่างเป็นรูปธรรมของ สสส. และให้เวลาแก่นักเขียนที่จะกลั่นกรอง คัดสรรข้อมูล รวมทั้งใช้จินตนาการสร้างสรรค์

นวนิยายและเรื่องสั้นอย่างอิสระ การสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ให้แก่นักเขียนในลักษณะนี้ก็น่าจะทำให้เกิดวรรณกรรมที่มีเนื้อหาหลากหลาย และมีกลวิธีการวรรณศิลป์ที่น่าสนใจมากกว่านี้ได้หากนักเขียนมีความจริงจังและจริงใจในการสร้างงานที่มีโจทย์มาจากผู้อื่นหรือจากปัจจัยภายนอกตัวนักเขียนเอง

ข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์วรรณกรรมจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญชนท้องถิ่นไทยในฐานะวรรณกรรมวิจัยนี้ นับเป็นกรณีศึกษาการสร้างสรรค์ผลงานของนักเขียนที่เข้าร่วมโครงการจัดทำวรรณกรรมชุมชนท้องถิ่น หากได้มีการวิจัยถึงการนำวรรณกรรมชุดนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่น ๆ ก็จะทำให้เห็นภาพรวมของโครงการจัดทำวรรณกรรมที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อนโยบายและแนวทางการดำเนินงานของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยมุ่งหวังให้วรรณกรรมเป็นพลังที่จะเผยแพร่ความน่าอยู่และเข้มแข็งในแต่ละชุมชน และเกิดเป็นเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งยั่งยืนอย่างแท้จริงต่อไป

บรรณานุกรม

กุสุมา รัชชเมณี. (๒๕๕๖). **การวิจัยวรรณคดี** (พิมพ์ครั้งที่ ๒, ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะโบราณคดี, ภาควิชาภาษาตะวันออก.

ชนิสฐา นันทะบุตร ดวงพร เฮงบุญพันธ์ และธนาวุฒิ ถาวรพราหมณ์. (๒๕๕๒).

สามัคคีชุมนุมที่ตำบลปากพูน ตำบลปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ทีคิวพี จำกัด.

จรรยา อำนาจพันธุ์พงศ์. (๒๕๕๕). **มุดอ ตูวอ**. กรุงเทพมหานคร : เปนไท่ พับลิชชิ่ง จำกัด.

จารี จันทราภา. (๒๕๕๕). **พายุ**. กรุงเทพมหานคร : เปนไท่ พับลิชชิ่ง จำกัด.

ชนประเสริฐ คินทรักษ์. (๒๕๕๕). **น้ำท่วมดิน**. กรุงเทพมหานคร : เปนไท่ พับลิชชิ่ง จำกัด.

ชำนาญ รอดเหตุภัย. (๒๕๕๓). **การวิจัยทางภาษาไทย** (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดวงมน จิตรจำนงค์ และคณะ (๒๕๕๕). **การวิจารณ์บนเส้นทางวรรณคดีศึกษา**. มหาสารคาม : อินทนิล.

ศรีศิลป์ บุญจวร. (๒๕๕๓). **ด้วยแสงแห่งวรรณคดีเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, ศูนย์วรรณคดีศึกษา.

ดิณ นิติกวินกุล. (๒๕๕๓). **ปากพูนไม่ใช่เพียงตำบลน่าอยู่ (แต่น่าเที่ยวด้วยนะ)**. กรุงเทพมหานคร : เปนไท่ พับลิชชิ่ง จำกัด.

ทิพย์พิมล เกียรติวาทีรัตนะ. (๒๕๕๕). **บ้านหม้อ**. กรุงเทพมหานคร : เปนไท่ พับลิชชิ่ง จำกัด.

ทำนอง วงศ์พุทธ. (๒๕๕๒). **สำนักทางสังคมในนวนิยายไทยช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๔๗**. วิทยานิพนธ์ดุซงญอบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

นที ศศิวิมล. (๒๕๕๔). **หนองโรง**. กรุงเทพมหานคร : เปนไท่ พับลิชชิ่ง จำกัด.

นิธิ นิธิวีรกุล. (๒๕๕๕). **เงาของวันนี้**. กรุงเทพมหานคร : เปนไท่ พับลิชชิ่ง จำกัด.

บัญชา อ่อนดี. (๒๕๕๕). **พระบางเมื่อบ้าน**. กรุงเทพมหานคร : เปนไท่ พับลิชชิ่ง จำกัด.

ประสาธ เนืองเฉลิม. (๒๕๕๖). **วิจัยการเรียนรู้การสอน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์

แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (๒๕๔๓). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์** (พิมพ์ครั้งที่ ๘). กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิเชษฐศักดิ์ โพธิ์พยัคฆ์. (๒๕๕๕). **เรื่องเล่าในโลกลวงตา**. กรุงเทพมหานคร : เป้นไท พับลิชชิ่ง จำกัด.

วรมน เจริญสุวรรณ. (๒๕๔๘). **มติดิสถานที่นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ศึกษาจากงานของหมยันติ** (รายงานผลการวิจัย) สืบค้นวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๘ จาก <http://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php>

ศรีศักดิ์ พิกุลแก้ว. (๒๕๕๕). **บ้านควน**. กรุงเทพมหานคร : เป้นไท พับลิชชิ่ง จำกัด.

_____. (๒๕๕๕). **บักได**. กรุงเทพมหานคร : เป้นไท พับลิชชิ่ง จำกัด.

_____. (๒๕๕๖). **เขมราฐ**. กรุงเทพมหานคร : เป้นไท พับลิชชิ่ง จำกัด.

ศุภชัย ยาวะประภาส และปิยกร หวังมหาพร. (๒๕๕๕). **นโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศักดิ์สิทธิ์ มีสมสืบ. (๒๕๕๕). **เขมราฐ**. กรุงเทพมหานคร : เป้นไท พับลิชชิ่ง จำกัด.

สิริวิทย์ สุขกันต์. (๒๕๕๐). **ขบวนการนักศึกษาระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๑๙ : ภาพตัวแทนที่ปรากฏในนวนิยายไทย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แสงจรัส. (๒๕๕๕). **หาดสองแคว**. กรุงเทพมหานคร : เป้นไท พับลิชชิ่ง จำกัด.

สันติสุข กาญจนประกร. (๒๕๕๓). **แม่ทาป่าสร้างชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : เป้นไท พับลิชชิ่ง จำกัด.

อนุช ยนตมิต. (๒๕๕๓). **ปริก**. กรุงเทพมหานคร : เป้นไท พับลิชชิ่ง จำกัด.

อิรวดี ไตลังคะ. (๒๕๔๓). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อุเทน วงศ์จันดา. (๒๕๕๕). **เสือล่องวารี**. กรุงเทพมหานคร : เป้นไท พับลิชชิ่ง จำกัด.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (๒๕๓๗). **สอนนคราประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.

อัครถาวร บำรุง. (๒๕๕๕). **นอกกองเพลิง**. กรุงเทพมหานคร : เป้นไท พับลิชชิ่ง จำกัด.

Saiwaroon Noinimit. (2013). **Local community novels : Local research literary**

works. Presentation on proceeding ASEAN LITERATURE Ramkhamhaeng University, 21-22 August.

ข้อมูลจากเว็บไซต์

ชุมชนท้องถิ่นสุขภาวะ (๒๕๕๗) <http://preaw03.blogspot.com/> เข้าถึงข้อมูลเมื่อ ๒๓ ตุลาคม

แผนสุขภาวะชุมชน (๒๕๕๗) <http://corp.thaihealth.or.th/plans/social> เข้าถึงข้อมูลเมื่อ ๒๓ ตุลาคม

โครงการจัดทำวรรณกรรมชุมชนท้องถิ่น (๒๕๕๗). จาก <http://www.punsook.org/2012/03/06/locals-literatures/> เข้าถึงข้อมูลเมื่อ ๑๕ พฤษภาคม

โครงการ “ร่วมสร้างชุมชนและท้องถิ่นให้น่าอยู่” ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (๒๕๕๘) จาก <http://research.rmu.ac.th/home/detail/1149> เข้าถึงข้อมูลเมื่อ ๒๐ มีนาคม

เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา รางวัลพระปกเกล้าทองคำ ประจำปี ๒๕๕๓ (๒๕๕๘) เข้าถึงข้อมูลเมื่อ ๒๗ มีนาคม http://award.kpi.ac.th/index.php?option=com_content&view=article&id=312:2553&catid=88:2010-07-27-14-10-35&Itemid=62

บันสุข. (๒๕๕๗). เข้าถึงข้อมูลเมื่อ ๒๐ กันยายน จาก <http://www.punsook.org/> มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชการวิจัย (๒๕๕๗) เข้าถึงข้อมูลเมื่อ ๑๕ พฤษภาคม จาก http://www.stou.ac.th/knowledgemanagement/infoserve/kmdb/read_kb.asp?db_id=7

สำนักคิชุมชนที่ตำบลปากพูน Resource Center ศูนย์บริการข้อมูล สสส. (๒๕๕๘). เข้าถึงข้อมูลเมื่อ ๑๕ มกราคม จาก <http://resource.thaihealth.or.th/library/collection/12765>

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (๒๕๕๗) สืบค้นเมื่อ ๑๕ พฤษภาคม จาก <http://www.thaihealth.or.th>